

That's why scientists, writers, and other people put the problem of Lake Baikal into the press, to public bodies, and the government [Environmental Problems].

Як видно з наведеного прикладу, збіг інтересів комунікантів зумовив використання природозахисниками стратегії переконування у їхній апеляції до громадськості.

Конфлікт інтересів між комерційними компаніями, органами влади, що їх підтримують, та екологічними організаціями зумовлює використання останніми стратегії тиску. Стратегія комунікативного тиску реалізується у тактиках: 1) припису, 2) наказу, 3) погрози, 4) звинувачення, 5) інвективності, 6) “створення образу ворога”, 7) дистанціювання. Модель, в якій громадські організації виступають в ролі адресанта, а комерційні компанії – в ролі адресата, характеризується конфліктним перебігом спілкування через несумісність інтересів партнерів по комунікації. Це зумовлює переважне використання засобів, що мають негативну конотацію та виражають негативну оцінку. Метою вибору подібних мовних засобів часто є не логічне обґрунтування або доказовість, а вплив на емоції адресата. Наприклад:

Was it when Chancellor George Osborne called us the [environmental Taliban](#)? When he announced he wanted to build 40 new gas-fired power stations and turn the UK into a “gas hub”? When he was revealed in our [undercover investigation](#) as trying to dismantle the Climate Change Act? When he rolled out the red carpet for [fracking companies across England](#)? Or when he vetoed a 2030 goal in the Energy Bill for carbon free electricity? Don't let all your amazing work be undone. The climate - and Britain - needs you [Battle for Britain].

Отже, відповідно до вищесказаного, основними рисами екологічного дискурсу слід вважати: аргументативний характер дискурсу, головною метою якого є перетворення знань про навколишнє середовище на компонент масового знання; здатність утворювати словосполучення, що концептуально належать як до екології, так і до інших сфер життєдіяльності людини, завдяки комплексності позначуваних понять. Основними стратегіями комунікативного впливу на адресата в екологічному дискурсі є стратегія переконування та стратегія тиску. Зважаючи на пильну увагу сучасних мовознавців до вивчення проблем еколінгвістики, вважаємо перспективним провести детальний аналіз концептів, притаманних екологічному дискурсу.

Література

Жуковська В. В. Еколінгвістика: становлення та основні напрями досліджень / В. В. Жуковська // Науковий вісник ВНУ. Серія “Філологічні науки”. – Луцьк: Вежа. – Вип. 7. – 2011. – С. 66-69. Іванова Е. В. Цели, задачи и проблемы эколлингвистики / Е. В. Иванова // Прагматический аспект коммуникативной лингвистики и стилистики: сб. науч. трудов. – Челябинск: Изд-во ИИУМЦ “Образование”, 2007. – С. 41-47. Полухин А. А. Современное языкознание и экологическое мышление / А. А. Полухин // Опыт – 2008 : Сборник научных работ преподавателей и студентов факультета филологии: Научное издание / Сост. Н. М. Димитрова. – СПб.: РИОГПА, 2009. – С. 65-73. Розмаріца І. О. Лінгвокогнітивні особливості комунікації у сфері екології (на матеріалі сучасної англійської мови): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / І. О. Розмаріца. – Київ, 2004. – 20 с. *Battle for Britain*. – Mode of access : greenpeace.org.uk/blog/climate/battle-britain-has-begun-20130212. Naarmann H. Language in ethnicity: a view of basic ecological relations / Н. Naarmann. – Berlin, 1986. – 286 p. *Environmental Problems*. – Mode of access: http://nstu.ucoz.ru/load/environmental_problems/1-1-0-277.

УДК 801.8: 81'42: 81'221: 81'374.73

КОПЧАК М.М.

(Львівський національний університет імені Івана Франка)

ФУНКЦІЙНЕ ПОЛЕ МОВЛЕНЬОВОГО ЕТИКЕТУ У СИНЕРГІЇ ТЕКСТУ ТА ДИСКУРСУ

У статті розкрито сутність основних функцій мовленнєвого етикету, а також виокремлено його спеціалізовані функції, виявлені на основі аналізу функціонування мовленнєвого етикету та його одиниць у синергії художнього тексту та дискурсу постмодернізму.

Ключові слова: мовленнєвий етикет, одиниці мовленнєвого етикету, функція, персонаж, текст, дискурс.

Копчак М.М. Функциональное поле речевого этикета в синергии текста и дискурса. В статье раскрыта сущность основных функций речевого этикета, а также выделены специализированные функции, выявленные на основе анализа функционирования речевого этикета и его единиц в синергии художественного текста и дискурса постмодернизма.

Ключевые слова: речевой этикет, единицы речевого этикета, функция, персонаж, текст, дискурс.

Kopchak M.M. Functional field of speech etiquette in the synergy of text and discourse. The article explores the essence of the basic functions of speech etiquette. Specialized functions identified through the analysis of speech etiquette and its units functioning in the synergy of literary text and discourse of postmodernism have been singled out.

Keywords: speech etiquette, units of speech etiquette, function, character, text, discourse.

У світлі сучасних гуманітарних студій центральною точкою відліку лінгвістичних досліджень виступає мовна особистість, зреалізована у комунікації. Увагу дослідників привертає мова як система вербальних засобів та її використання мовцем, що обумовлює **актуальність** дослідження сфери мовленнєвого етикету та його одиниць. Мовленнєвий етикет не глоттоцентричний, а антропоцентричний за природою, бо відбиває той бік реальної дійсності, котрий пов'язаний з індивідом у його ставленні до інших людей та етикетно релевантних речей. Питаннями мовленнєвого етикету та його функціонуванню переймаються зарубіжні та вітчизняні дослідники: Р. Brown, S. Levinson, E. Goody, G. Kasper, Н. Формановська, А. Акішина, А. Байбурін, В. Гольдін, В. Карасик, М. Кронгауз, С. Різінсон, В. Лунева, Т. Аріскіна та ін. Утім, нез'ясованою до кінця є проблема варіативності мовленнєвих дій комунікантів, зумовлена дискурсними характеристиками, що виявляється у функційному полі одиниць мовленнєвого етикету, зокрема при їх вивченні у взаємодії процесу та його продукту – дискурсу і тексту.

Мета статті – проінтерпретувати функційне поле мовленнєвого етикету та його одиниць, що передбачає виконання таких **завдань**: розкрити сутність основних функцій мовленнєвого етикету, а також на основі лінгвістичного аналізу художніх текстів постмодернізму виокремити, описати та проілюструвати спеціалізовані функції одиниць мовленнєвого етикету, що експлікуються у синергії тексту та дискурсу британського постколоніального роману. **Об'єктом** статті виступає мовленнєвий етикет як лінгвістичне явище, а **предметом** – функції мовленнєвого етикету та його одиниць, що виявляються у синергії художнього тексту та дискурсу.

У лінгвістиці під *мовленнєвим етикетом* (далі МЕ) розуміють систему стійких своєрідних формул спілкування, прийнятих і приписаних суспільством для встановлення контакту співбесідників та підтримання спілкування в обраній тональності, що регулюють їхню мовленнєву поведінку [Гольдін 1983], [Формановская 1987], [Тупикова 2003], [Лунева 2011]. Виступаючи функційною мікросистемою одиниць мови, МЕ виконує її фундаментальні іманентні функції: функцію спілкування (комунікативну) та функцію висловлення думки, на основі яких в лінгвістичній літературі окреслено функції, притаманні одиницям МЕ, що впливають з його змісту та природи та займають окреме місце в ієрархії функцій мови [Формановская 1987, с. 12-15]. Відтак, насамперед прийнято виділяти *фатичну* (*контактну*, *соціативну*) функцію, що пов'язана з встановленням контакту між комунікантами, збереженням та закріпленням зв'язків та стосунків, як індивідуальних, так і соціально-масових. Контактна функція уможливує повернути увагу співрозмовника та підготувати його до отримання інформації, тобто забезпечує початок мовленнєвого контакту у системі координат “я” ↔ “ти”. Термін “фатичне спілкування” належить англійському етнографу Б. Малиновському та стосується бесід чи діалогів, метою яких є налагодження контакту шляхом обміну словами. Цю функцію МЕ забезпечують широке різноманіття звертань, привітань та інших фатичних реплік для початку контакту та його підтримки у прийнятний в певному соціумі спосіб. Контактна функція притаманна усім комунікативно-семантичним групам одиниць МЕ, оскільки навіть прощання встановлює можливість подальшого контакту. Однак, аналіз літератури постмодернізму демонструє, що навіть етикетна мовленнєва поведінка персонажа не завжди здатна забезпечити та налагодити контакт, а натомість може призвести до комунікативної невдачі, викликаної різними ментальними моделями фрагмента дійсності у комунікантів, як у нижче наведеному діалозі:

“The front door of the opposite flat stood open. ‘Hello,’ he called... ‘Hello,’ he said again...as he stepped inside the sitting room. ‘Isn’t it a beautiful day?’

‘Uh,’ said the woman. ‘Hi.’

‘I’m Gabe, your neighbor’ ....

‘Sarah.’ .She stood in her tracks in the middle of the room.

‘Sarah. That’s lovely’ ...

‘Can I help you?’ she said.

‘Oh, no,’ said Gabriel. ‘Let’s start with a little chat... Getting-to-know type thing’ ...

She took a step backwards. 'I'm sorry,' she said, 'but as you can see we are rather busy. We're moving out today.'

Gabriel looked around... 'But let me help,' he cried and grabbed some books. 'It's nothing. Glad to help.'

'Don't touch them. Please! Stop it! ... You've muddled my papers... Oh God'...

'Oh, such a shame you're leaving,' he said flooding with neighborliness. 'I hope we could still meet, couldn't we?'

Sarah pulled out her mobile phone. 'I'm calling the police,' she said, a little hysterically. 'I'll have you arrested if you don't get out of here' "[Ali 2010, p. 494-496].

Хоча етикетна мовленнєва поведінка персонажа демонструє ввічливість, а одиниці МЕ задля вираження привітання, знайомства, компліменту, пропозиції допомоги – бажання налагодити контакт, іншим комунікантом така позиція сприймається як посягання на особистий простір та порушення максими такту. Наслідком етикетного спілкування у наведеному прикладі стає комунікативна невдача, зумовлена невідповідними умовами та часом встановлення контакту, різним осмисленням фрагмента дійсності та вимогами ситуації, а також протиріччям вербальної та невербальної поведінки персонажа.

З фатичною функцією пов'язана інша функція МЕ – *апелятивна* (функція заклику), що виявляється у мовленнєвих актах, де адресант привертає до себе увагу адресата через безпосереднє звертання. “*Hello, Gabriel. This is your father calling... I would like to speak to you*” [Ali 2010, p. 47]. Апелятиви репрезентовані і у вираженні *конотативної* функції МЕ – функції орієнтації на адресата відповідно до його рольових позицій у мовленнєвій взаємодії: до адресата можна звернутися по-іншому у різних ситуаціях. Прикладом є варіативність різнопланових звертань до одного і того ж персонажа: *Gabe* (до друга, родича), *baby, sweetheart* (до коханого), *Gabriel* (до партнера), *Chef* (до керівника), *Mr. Lightfoot* (до офіційної особи). Водночас, у таких виявах МЕ реалізується *регулятивна* функція, оскільки конкретної фігури МЕ регулюється характером взаємовідносин адресанта і адресата та визначає тональність подальшої комунікації. Саме МЕ покликаний регулювати у мовленнєвих формах відносини керівника-підлеглого, вчителя-учня. Зміна тональності спілкування в межах одного комунікативного блоку впливає на диференціацію мовних засобів для вираження відтінків та нюансів комунікативної взаємодії, що виражається у тонкій прагматичній градації.

Етикетні висловлення також виконують *волюнтативну* (імперативну) функцію, тобто функцію волевиявлення та впливу на співрозмовника з його подальшою реакцією – вербальною, жестовою, дієвою, що найчастіше виявляється в етикетних формулах прохання, пропозиції, запрошення, поради. Наприклад: “*Excuse me, Chef, could you taste for me?*” *Suleiman held up a slotted spoon with a dim sum*” [Ali 2010, p. 119]. Звертання в поєднанні з проханням має на меті здійснити вплив та спонукати адресата до дії.

МЕ також притаманна *емотивна* функція, що виявляється у реалізації комунікантами вибраної тональності спілкування та пов'язана з бажанням адресанта передати свій емоційний стан чи викликати бажану емоційну реакцію адресата, оскільки “МЕ – це засіб вираження емоційно-значущого ставлення” [Тупикова 2003, с. 20], що відіграє важливу роль у сфері етикетної комунікації. Прикладами можуть бути звертання, у яких актуалізується семантика емоцій та почуттів, наприклад: “*How was it? Tell me everything... I missed you, sweetheart*” [Ali 2010, с. 166]. Однак, емотивна “(емоційно-експресивна) функція є факультативною, оскільки властива не усім одиницям МЕ” [Косенко 2011, с. 139], а лише стилістично-маркованим.

У лінгвістичних розвідках, присвячених функціонуванню МЕ, також виділяють “*камуфлюючу* функцію” [Лунева 2011, с. 15], зокрема у випадках ввічливості-маски, коли доброзичливі етикетні висловлення приховують істинне негативне ставлення, як у випадку наступного діалога між шеф-кухарем та відвідувачем ресторану: “*Is it too much to ask for a clean plate, for a bit of spit and polish? Is it? I mean, come on.*” *'Certainly,' said Gabriel. 'I'll do it myself, right away.'* *He removed the man's plate and raised it close to his mouth. He spat on the rim. 'There, sir, that's the spit. Now for the polish.'* *He gave it a vigorous wipe with his sleeve. 'Enjoy your meal. Bon appétit'*” [Ali 2010, p. 425-426]. Наведений приклад демонструє, що за зовнішньою ввічливістю-маскою ховаються іронія, навіть знуцання. У контекстуальному звертанні ‘sir’

відсутня конотація шанобливості та поваги, а побажання набуває відтінку сарказму, оскільки мовленнєва ввічливість суперечить вербальній поведінці персонажа.

Прикметно, що функції МЕ пов'язані з його ритуалізованою природою, адже будь-який ритуал об'єднує "своїх", відкидає "чужих" та нівелює агресивність [Формановская 2002, с.181-184]. Принцип поділу всесвіту на "своїх" та "чужих", що сягає часів архаїчної свідомості з її дуалістичністю та вічною конфліктністю реальності, визначає варіативну інтерпретацію мовлення та реалізується у численних опозиціях: "ми" ↔ "вони", "цей" ↔ "той", "тут" ↔ "там", тощо. Хоча "чуже" зазвичай містить загрозу чи небезпеку, воно також притягує, викликає інтерес, цікавість, особливо, якщо відомо про його перевагу, вищість. Звідси впливає маркування "своїх" та "чужих" за допомогою різних етикетних формул – у випадку "чужого", "далекого" адресата вибір етикетних висловлень здійснюється з демонстрацією ввічливості та шанобливого ставлення, у випадку "свого" та "близького" вияв формальної поваги відсутній, але можуть застосовуватись інші знаки для встановлення та підтримання контакту, що можна визначити як *диференційну* функцію МЕ.

Як правило, функції МЕ взаємодіють та виявляються у сукупності, хоча їхня активізація у певних мовленнєвих актах залежить від конкретних інтенцій адресанта. Так, під час етикетного спілкування комуніканти свідомо або несвідомо здійснюють вибір певної функції чи поєднання функцій, що визначає тип мовленнєвого акту, а також відображає ситуацію спілкування та дозволяє виокремити мовленнєвий задум мовця, тобто ілюктивну силу висловлення. Існування наведених функцій доводить, що МЕ не є випадковим чи несуттєвим явищем, а навпаки: це – "своєрідний механізм, тільки за допомогою якого може відбуватися ефективна комунікація" [Косенко 2011, с. 139].

Етикетні формули набувають найбільшої завершеності та розкривають свій потенціал у розгорнутих діалогах, що включають як мовленнєву поведінку, так і паралінгвістичні чинники – жести, міміку, манеру, ситуацію спілкування, її сприйняття комунікантами, їх моральний та фізичний стан, цілі, інтенції. При оформленні висловлення адресант звертається до свого репрезентує репліку-стимул, що супроводжується реплікою-реакцією, яка, в свою чергу, виступає стимулом для подальшої репліки, тобто, адресант та адресат постійно міняються ролями. Звідси впливає потреба вивчення МЕ та функціонування його одиниць в межах конкретних ситуацій комунікації, що можна простежити у синергії художнього дискурсу та тексту, процесу та продукту мовленнєвої діяльності.

Лінгвістичний аналіз художнього дискурсу постмодернізму на прикладі британського постколоніального роману засвідчив, що саме у художньому дискурсі МЕ розширює сферу свого функціонування і, окрім вищезгаданих основних та відносно ритуалізованих функцій, виконує додаткові спеціалізовані, пов'язані з мовленнєвим портретом персонажа та його характеристикою, що виявляється у мовленнєвій поведінці. До них відносимо такі функції: 1) *функція характеристики* – з метою повніше розкрити образ героя та його своєрідність, підкреслити певні риси його характеру, належність до групи (професійної, етнічної, соціальної), особливості виховання, тощо через застосування ним етикетних формул у процесі комунікації. Словом, МЕ слугує відображенню характерологічних рис персонажа. Так, звертання у нижченаведеному уривку з одного боку характеризує низький рівень виховання адресанта, його нетактовність, а з іншого – підкреслює особливості зовнішності адресата, його національність та навіть релігійні погляди (Ganesh – основний божок в пантеоні богів індуїзму): " 'Come on, **Mr Fatty-man**, ' yelled one of Mo's kitchen staff, poking Varin up the arse with a broom as punctuation for each word. 'Get-your-fat-**Ganesh-Hindu**-backside-up-there-**Elephant-Boy**-and-bring-some-of-that-mashed-pigeon-stuff-with-you'" [Smith 2002, p. 5]. Інший приклад: " 'Gabe adjusted the thermostat. 'Yes, I was going to mention it.. Pierre...either he's pocketing the money or giving meals away.' 'No shit, **Sherlock**, ' said Maddox, 'giving meals away? The barman?' he laughed" [Ali 2010, p. 278]. Спостерігаємо актуалізацію власне характеристики персонажа-адресата крізь призму емоційно-забарвленого метафоричного звертання – образної формули, що контекстуально змінює первинну семантику звертання та нейтралізує його основну функцію заклику; 2) *функція індивідуалізації* (виокремлення) – окремі етикетні висловлення, притаманні мовленнєвій поведінці персонажа, здатні виділити його на фоні інших, виокремити з-загалу, запам'ятати. Так, найбільш частотним звертанням одного з персонажів до інших комунікантів, зокрема, навіть вищих за соціальним становищем і посадою, є *darlin'*, що підкреслює його добродушність

(яка інколи межує з нетактовністю) та виокремлює дружню натуру з-поміж інших. Така ознака індивідуалізації персонажного мовлення фіксується у ментальності реципієнта художнього тексту як притаманна конкретному персонажу та у подальшому контексті неодмінно відсилає читача-реципієнта до образу згаданого персонажа, навіть без уточнення власне самого мовця; 3) *психологічна функція* – через застосування (або ж навпаки відсутність) окремих одиниць МЕ як вияв емоційного стану персонажа, що є важливим штрихом до його психологічного портрета. Часто такій функції слугують контекстуальні звертання-вигуки *Jesus Christ! Jeez! Dear Lord! God! For God's sake!* як сигнали безпорадності, відчаю, вияв здивування персонажа, тощо, а також лайлива грубо-просторічна лексика звертань, привітань, прощань в комунікативних блоках, що розкривають гнів, роздратування, невдоволення ситуацією, наростання негативних емоцій, часто через прийом лексичного повтору, наприклад, звертання: “ ‘*You piece of shit, shouted Gabriel, only managing to find his voice as Gleeson reached the swing doors. ‘You fucker! You fucking fucker!’*” [Ali 2010, p.279]. У контексті дослідження психологічної функції МЕ треба наголосити на аналізі зовнішнього й внутрішнього мовлення персонажа, що відображає інтелектуальний та емоційний світ особистості. Персонажі постмодерністських текстів схильні до самоаналізу, роздумів, заглиблення у себе, внутрішніх монологів, яким також притаманні елементи МЕ. Відтак, оскільки вибір адресантом певних мовленнєвих засобів насамперед зумовлений емоційними переживаннями внаслідок реагування на зовнішні та внутрішні подразники та варіюється залежно від настроїв, афектів, стресів, фрустрацій, пристрастей, то інтерпретація МЕ крізь призму психологічного стану персонажа є вкрай важливою [Бехта 2004]. При цьому слід також враховувати нульові знаки – відсутність в межах тексту об’єктів, наявність яких вимагається контекстом чи певними соціальними умовами. У світлі дослідження проблеми функціонування МЕ нульовим знаком виступає відсутність доцільних у ситуації етикетних висловлень, яка за своєю суттю є також інформативно значущою, зокрема, демонструючи емоційний стан персонажа, як у наведеному прикладі, коли при зустрічі з міліцією, що прибула на виклик у зв’язку з вбивством у готелі, головний менеджер у стані емоційного збудження, занепокоєння, передчуття неприємностей, яких слід очікувати від вищого керівництва, цілком ігнорує знаки етикету, розпочинаючи діалог не з привітання і відрекомендування себе як відповідальної особи, а з безпосереднього запитання щодо ситуації, тоді як інший комунікант вважає за потрібне відрекомендувати себе згідно з етикетом: “*The ambulance, and two policemen, a local foot patrol, arrived simultaneously. By the time Maddox got in from his meetings there were half a dozen coppers in his kitchen. ‘What the hell is going on?’ he said... ‘What the bloody hell is going on?’ One of the policemen emerged from the basement. ‘Parks,’ he said. ‘I’m the senior investigating officer on this case’*” [Ali 2010, p. 16]. Зазвичай, “відмова від етикетних знаків у ситуаціях, що вимагають їх застосування – надзвичайно важливе повідомлення” [Гольдин 1983, с. 51], сигнал, що свідчить про різне сприйняття обставин спілкування комунікантами на психоемоційному рівні, а тому виявляється у відмінній вербальній та невербальній поведінці.

Висновки та результати. З’ясовано, що мовленнєвий етикет, як соціально-лінгвальне явище, функційно-детермінований. Впливаючи з основоположних завдань мови як засобу спілкування та висловлення думки, функційне поле МЕ складають наступні функції: фатична функція, апелятивна, регулятивна, конотативна функції, функція волевиявлення, емотивна та камуфлююча функції. Дослідження МЕ у британських постколоніальних художніх текстах дало змогу виокремити спеціалізовані функції МЕ, що слугують створенню мовленнєвого портрета постмодерністського персонажа. Сюди належать функції характеристики та індивідуалізації, а також психологічна функція. Зазвичай, функції МЕ взаємодіють та виявляються у сукупності, хоча їх активізація у певних мовленнєвих актах носить ілюктивний характер та залежить від конкретних намірів адресанта. Загалом, аналіз функцій МЕ дозволяє збагнути сутність та природу етикету як лінгвістичного явища, оцінити його роль та місце у синергії тексту і дискурсу крізь призму комунікативної взаємодії персонажів.

У **перспективі** подальшого дослідження видається необхідним з’ясувати типологію фігур МЕ, що реалізуються у синергії художнього тексту та дискурсу, а також здійснити аналіз найбільш маркованих та стилістично-забарвлених формул звертання, привітання та прощання з виявом їх мовних та функційно-прагматичних характеристик.

Бехта І.А. Дискурс наратора в англомовній прозі: [монографія] / І. А. Бехта. – К.: Грамота, 2004. – 304 с. *Гольдин В.Е.* Речь и этикет / В.Е. Гольдин. – М.: Просвещение, 1983. – 109 с. *Косенко Ю.В.* Основы теории мовної комунікації: [навч. посіб.] / Ю.В. Косенко. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 187 с. *Лунова В.В.* Речевой этикет как гиперсемиотическое образование: лингво-прагматический аспект: дис. ... кандидата филол. наук: спец. 10.02.19 / Валентина Владимировна Лунова. – Ростов-на-Дону, 2011. – 171 с. *Тушикова С.Е.* Развитие бытового речевого этикета как функционально-семантической универсалии (на материале художественных текстов XIX–XX вв.): дис. ... кандидата филол. наук: спец. 10.02.19 / Светлана Евгеньевна Тушикова. – Волгоград, 2003. – 206 с. *Формановская Н.И.* Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход / Н.И. Формановская. – М.: Рус. яз., 2002. – 216 с. *Формановская Н.И.* Русский речевой этикет: лингвистический и методический аспекты / Н. И. Формановская. – М.: Русский язык, 1987. – 158 с. *Ali M.* In the kitchen / Monica Ali. – London, Black Swan, 2010. – 553 p. *Smith Z.* White teeth / Zadie Smith. – London, Penguin Books Ltd, 2002. – 560 p.

УДК 811. 111'373

КУЩ Е.О.

(Запорізький національний технічний університет)

МЕТАФОРИЧНІ НОМІНАЦІЇ ІНОЗЕМЦІВ ЯК ЗАСОБИ ЕКСПЛІКАЦІЇ УПЕРЕДЖЕНЬ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ

Статтю присвячено дослідженню метафоричних номінацій іноземців у дискурсі американських політиків. У статті розглядаються зооморфні та біоморфні метафори, що слугують засобами експлікації упереджених уявлень американських політиків про іноземців-мусульман та іммігрантів країн Третього світу.

Ключові слова: біоморфні та зооморфні метафори, дискурс американських політиків, етнічні упередження, метафоричні номінації.

Кущ Э.А. *Метафорические номинации иностранцев как средства экспликации предубеждений американских политиков.* Стаття посвящена исследованию метафорических номинаций иностранцев в дискурсе американских политиков. В статье рассматриваются зооморфные и биоморфные метафоры, которые служат средствами экспликации предубежденных представлений американских политиков о иностранцах-мусульманах и иммигрантах стран Третьего мира.

Ключевые слова: биоморфные и зооморфные метафоры, дискурс американских политиков, метафорические номинации, этнические предубеждения.

Kushch E.O. *Metaphoric nominations of foreigners as means of explications of prejudices of American politicians.* The article is devoted to the investigation of metaphoric units used for foreigners' naming in the discourse of American politicians. Zoomorphic and biomorphic metaphors as means of expression of prejudiced ideas of American politicians about Muslims and immigrants from the Third world countries are considered in it.

Key words: biomorphic and zoomorphic metaphors, discourse of American politicians, ethnic prejudices, metaphoric naming units.

Етнічні упередження існували у США з часів заснування цієї країни. В її етнічний склад входять не тільки білошкірі та темношкірі американці, але й вихідці з країн Азії, індіанці, латиноамериканці тощо. У зв'язку з цим існує велика кількість метафоричних назв на позначення США: *melting pot, mosaic, salad bowl, pizza, rainbow, kaleidoscope, symphony*. На думку Т. ван Дейка, якому належить провідна роль у дослідженні етнічних упереджень у лінгвістиці, упереджене ставлення до чужоземців у європейських державах та США базується вже не на ідеї расової нерівності, що зумовлювала дискримінацію за етнічними та расовими ознаками на початку та в середині минулого століття, а на етноцентричних переконаннях про соціокультурну вищість своєї нації, хибному уявленню політиків про те, що іноземці не здатні до інтеграції і загрожують культурній ідентичності країн [ван Дейк 1987, с. 112]. Упередженому ставленню американських політиків до представників ісламських країн сприяла також війна з Іраком, численні теракти, що відбулися в США, проблема тероризму. Представлений парламентськими дебатами, публічними виступами, політичний дискурс стає потужним засобом розповсюдження упередженого сприйняття цих іноземців у країні.

Для надання упереджених та стереотипних характеристик представникам ісламських країн та країн Третього світу американські політики використовують засоби образного позначення відповідних референтів, представлені зокрема метафоричними номінаціями. Такі номінативні одиниці характеризуються яскраво вираженою, найчастіше пейоративною конотацією, виявляють складний асоціативно-образний потенціал гетеростереотипізованих уявлень політичних діячів про цих іноземців.

Об'єктом даної статті є метафоричні номінації на позначення іммігрантів-мусульман та представників країн Третього світу у дискурсі американських політиків. **Предметом** є